

חופה, קידושין והרישום הלא קדוש

באופן מובנה, מעמדן המשפטי-הלכתי של הנשים במסגרת הנישואין נחות מזה של הגברים. הרבנות הראשית, שקמה כדי להוביל את עולם ההלכה ו"לתקן תקנות גדולות", כדברי הרב קוק, הפכה לגוף שמרני שנשלט בצורה מוחלטת על ידי ממסד חרדי, והיא אף איננה מייצגת את הממלכתיות בישראל. בתיה כהנא קוראת למאבק בממסד של הרבנות דרך תחום הרישום לנישואין

ומעמדה האנומלי במדינת ישראל מחייב תיאור רחב יריעה, ולא כאן המקום לעסוק בו. נסתפק אפוא בציון כמה גורמים מרכזיים להיווצרותה של אנומליה זו: האחד - בניגוד לבתי הדין של הקהילות היהודיות בגולה בעבר, שהתקבלו מבחירה כמקור סמכות וכבסיס משותף, במדינת ישראל הרבנות כפויה על הציבור מכוח החוק. עובדה זו מעמידה בפני הרבנות קושי לפעול ככל שהמכנה המשותף בינה ובין הקהל הרחב הולך ומצטמק. סיבה נוספת היא שחוק המדינה, אשר מעניק לרבנות סמכות לשמש זרוע שיפוטית שלה, נדחה ונשלל על ידי אותה רבנות כמקור הסמכות שלה. זאת מאחר שהרבנים, הדיינים ושאר מקבלי המשכורות מטעם המדינה רואים בדין הדתי את מקור סמכותם הבלעדי, או לכל הפחות - המכריע. יתר על כן, לרוב הם אפילו שוללים את החוק האזרחי ואת ההתדיינות בערכאותיו, ופועלים למען הרחבת סמכות שיפוטם הדתית אף על עניינים אזרחיים. ולבסוף הבעייתיות שבעצם קיומה של סמכות שיפוט ייחודית אשר מחד גיסא הנה חלק ממערכת המשפט בישראל, ומאידך גיסא פועלת כאזור אקס-טריטוריאלי המצוי מחוץ לערכי החוקתיות, ההכרה בזכויות אדם והשוויון לנשים. חוקי היסוד של מדינת ישראל, "חופש העיסוק" ו"כבוד האדם", אשר משליטים את ערכי היסוד הדמוקרטיים על משפטנו, אינם חלים

בית הדין: אקס-טריטוריה

על פי הדין הדתי, יציאה ממסגרת הנישואין היהודיים מתאפשרת אך ורק בהסכמת שני הצדדים, ואינה תלויה בהחלטה שיפוטית של בית הדין. רק הגבר יכול לגרש מרצונו החופשי, ורק האישה יכולה להסכים להתגרש. לפיכך, אם צד אחד מסרב לגט או נעלם, עלול הצד השני להיות כבול אליו למשך כל חייו בלי יכולת לשקם את חייו. בעבור נשים הבעיה חריפה יותר, שכן מצד הגבר (על פי ההלכה הנוהגת היום) נדרש רצון חופשי למתן גט, ונכון להיות בית הדין ממעט לכפות את רצונו של הבעל, ואם הוא כן כופה לעתים, זה יהיה רק לאחר הליך משפטי ארוך וקשה שעלול לגזול שנים רבות ויקרות מחיי האישה. רק נשים מנועות על פי ההלכה מלחיות עם גבר אחר ולהביא ילדים לעולם, כל עוד הן בלא גט.

נכון להיום, בית הדין הרבני לא ייצר מנגנון הלכתי-משפטי (חדש או ישן) אשר ינטרל את כוחו של הבעל במתן הגט ויבטל לחלוטין את התלות ברצונו. המערכת המשפטית הייחודית של מעמד אישי נותרה אפוא פרוצה ונטולת "תרופות" לבעיה החריפה המצויה בתשתיתה. אותו רב חביב שהולך את בני הזוג לחופתם ברגע היקר להם מכול, מחכה להם על מפתן הרבנות ביום הסגריר של פירוק הנישואין, בדמותו של הדין הדתי המחמיר שאינו עומד לימין הנעשק בשעה קשה זו. תפקודה של הרבנות על מוסדותיה,

בתיה כהנא-דרור

טקס הנישואין מבטא עבור אנשים רבים אירוע שיא בחייהם. זהו רגע מיוחד של קדושה, שבו נוצר חיבור בין דורות העבר של העם והמסורת ובין התקוות והשאיפות לעתיד אשר בפתחו הם עומדים; זהו חיבור בין האישי, האינטימי והרומנטי ובין הציבורי והלאומי - השתייכות לעם היהודי ולתרבותו. במדינת ישראל יש שותף נוסף, דומיננטי לא פחות מבני הזוג ומשפחותיהם, הנוטל חלק משמעותי באותו רגע - הרב, נציגם של הדת והממסד, שכמו האולם, השמלה והלהקה הפך לחלק הכרחי מהטקס עצמו. דווקא הרב, שלעתים מייצג תפיסת עולם המרוחקת מבני הזוג כרחוק מזרח ממערב, מבטא את התערבות המדינה והציבור ברגע האינטימי של ההתקשרות בחייהם של בני הזוג. אך מעורבות זו של הרב הנה הרבה יותר מאשר עוד כלל מכללי הטקס; בתור בא כוחו של רשם הנישואין, מהרגע שבו בני הזוג נישאו בסיועו (הדרך היחידה המוכרת בחוק) ונרשמו במשרד הפנים כזוג נשוי, הם כפופים לתוצאותיהם המשפטיות של הנישואין כדת משה וישראל, על כל השלכותיהם. במדינת ישראל כניסה לנישואין כדת משה וישראל חושפת את בני הזוג לפגיעה עתידית, הנובעת מהיעדר הגנה מספקת ומתן "תרופות" של המערכת המשפטית-הלכתית שאליה התקבלו ברגע זה, למצבים של עגינות וסרבנות גט.

עו"ד בתיה כהנא-דרור מנהלת את ארגון "מבוי סתום".

על בתי הדין הרבניים, וכך גם חוק שיווי זכויות האישה.

הרבנות של הציונות הדתית?

אך טבעי הוא שברבנות על מוסדותיה תמכה הציונות הדתית, אשר יותר מכל זרם אחר בציונות קידשה את המעשה הממלכתי, והעניקה משמעות דתית למוסדות המדינה ולחוקיה (מדינת ישראל היא "יסוד כיסא ה' בעולם" לפי הרא"ה קוק, ועוד יותר מכך - לפי הרצ"ה בנו, שייחס תפיסה זו אף לממשלה ולמוסדותיה). בכך בעצם התחברה הציונות הדתית לפרגמטיזם הבן-גוריוני, אשר בשם הממלכתיות הוביל את המעבר מתנועה למדינה, ומתפיסה מפלגתית לתפיסה שלטונית בעלת אחריות כלפי כל המגזרים. אכן, רעיון הממלכתיות מתבסס בראש ובראשונה על אמון שהציבור רוחש למערכת השלטונית, בהעמידה את טובת הכלל מעל לאינטרסים הפרטיים והמגזריים.

בחינה מדוקדקת של תחום שירותי הדת מגלה כי "הממלכתיות" של מוסדות הרבנות הראשית, גם אם שימשה התשתית האידאולוגית בעת הקמתה של הרבנות, אינה מאפיינת אותה כלל כיום. הרבנות הפכה זה מכבר למוסד סקטוריאלי, שלא זו בלבד שהתנתק מרביית הציבור ואינו נושא עוד את תחושת השליחות שאפיינה אותו בראשית הדרך, אלה שעם השנים אף הפך למקור של מחלוקת ולנטל שאין הציבור יכול לעמוד בו.

השחיקה של אמון הציבור במוסדות הרבנות אמנם החלה בציבור החילוני, אבל כיום היא הפכה גם לנחלתו של הציבור החרדי מזה ושל הציבור הדתי-לאומי מזה. הציבור החרדי פוסל את הרבנות מעצם היותה מוסד של המדינה, ולרוב אף לא נזקק לשירותיו, שכן הוא משתמש בשירותים האלטרנטיביים החרדיים הקיימים בכל תחום (ממערך הכשרויות ועד הבד"צים). מבחינתו, הרבנות הנה משאב לשררה ולכסף.

ואילו הציבור הציוני-דתי והמסורתי, שאיבד את כוחו לטובת החרדים במוסדות הרבנות, הקים לעצמו תחליפים בדמות ועד רבני ארץ ישראל, ראשי ישיבות ההסדר, רבני "צהר", ועוד. הללו נתפסים כיותר ממלכתיים, ויצרו מוקדי הזדהות חלופיים עבור הציבור הדתי-לאומי.

היחלשותה הפוליטית של המפד"ל, הפרת "הברית ההיסטורית" בין מפלגת העבודה לתנועת המזרחי, והתחזקותן של מפלגות חרדיות כמו ש"ס, שהשפעתן על הסדרי דת ומדינה הפכה למכריעה - כל אלו הפרו למעשה את הפשרות הממלכתיות בין החילונים לדתיים, שהיו מבוססות על קונצנזוס רעיוני משותף. הדבר הוליך לא אחת לחידודו של הקונפליקט בן הדת למדינה ולערעור הסכמים ותיקים כמו הסדרי הסטטוס-קוו.

מגמה זו רק הגבירה את תחושת הניכור מן הממסד הדתי, הן של חילונים, הן של אנשי הציונות הדתית, אף שהאחרונים הקפידו - לפחות כלפי חוץ - להמשיך להתייחס אליו בכבוד. פטרונותה של ש"ס על מוסדות הרבנות, איבוד העצמאות של הרבנים הראשיים והדיינים, ותלותם ב"פוסקי הלכה" - מנהיגי המגזר החרדי שמחוץ לכותלי הרבנות, השלימו לגמרי את הפיכתה של הרבנות למוסד סקטוריאלי.

דוגמה עכשווית אחת לכך היא הוועדה למינוי דיינים והליכי מינוי הדיינים לבתי הדין האזוריים ולבית הדין הגדול. הוועדה למינוי דיינים הנה ועדה השייכת

רק נשים מנועות על פי ההלכה מלחיות עם גבר אחר ולהביא ילדים לעולם, כל עוד הן בלא גט. נכון להיום, בית הדין הרבני לא ייצר מנגנון הלכתי-משפטי (חדש או ישן) אשר ינטרל את כוח של הבעל במתן הגט ויבטל לחלוטין את התלות ברצונו

למשרד המשפטים, והעומד בראשה הוא שר המשפטים. היא אמורה להיות גוף המייצג את האינטרס הציבורי הכללי, אך בשנים האחרונות היא נשלטת לחלוטין בידי החרדים (ש"ס ויהדות התורה), אם באמצעות הפוליטיקאים החברים בה, ואם באמצעות נציגי בית הדין ושני הרבנים הראשיים החברים בוועדה. לפי המסורת המקובלת, חבר כנסת אחד ושר אחד מחברי הוועדה הנם מהמפלגות

רות שרייבר, עגונה

החרדיות, בהתאם להבטחות שניתנות להם כבר בהסדרים קואליציוניים, והשאר הם נציגי לשכת עורכי הדין. אך לאחרונה גילה המגזר החרדי את הפוטנציאל הגלום בנציגי הלשכה, והצליח להכניס לוועדה נציג חרדי נוסף באמצעותם. נכון לשעה זו, בוועדה המונה עשרה חברים מכהנים שבעה נציגים חרדים! אלה נחשבים רוב מוחלט בבחירת כל מועמד. לאור המאבקים בתוך הוועדה, שאנו עדים להם בשנים האחרונות, יש להניח כי החברים החרדים בוועדה הסתפקו ברוב המוחלט שלהם כדי לבחור דיינים כראות עיניהם גם בלא הגעה להסכמות, כפי שהיה נהוג

לטובת הקיום היהודי במדינה דמוקרטית ויממש את סמכותו לתקן תקנות אשר יצמצמו את הפער ההולך וגדל בין ההלכה לחיים המודרניים. כך למשל כותב הרב קוק על הנושא: "בתור תקנות יש חופש לחדש ולתקן מה שמוציאים בתי הדין בהסכמת הרבים - בחיינו הלאומים החדשים בארץ ישראל יהיה לנו בוודאי לפעמים צורך גדול לתקן תקנות גדולות". דברים אלו מציגים את הרבנות כגוף שמחובתו להיות ער לבעיות השעה ולדרישה למצוא להן תקנה הלכתית, והם רלוונטיים רק במידה שבה הרבנים רואים עצמם כבעלי כוח הלכתי לתקן תקנות.

קדם-נישואין או תנאי בנישואין, שלא להתמודד עם הבעיות הקשות של הגיורים ושל פסולי החיתון, ודוחים את האפשרות לנישואין אזרחיים. כל אלו שומטים את הקרקע הממלכתית מתחת למוסדות הרבנות, ומצמצמים אותם לבעלי תפקיד של שמירה על ערכי הדת של הסקטור שממנו הם הגיעו ושאותו הם מייצגים. בכך נשמרים מתח תמידי וניגוד עניינים מהותי בין המנדט הממלכתי שקיבל מוסד זה מטעם המדינה הדמוקרטית לשרת את הפרט ולאפשר נישואין וגירושין לכולם, ובין תפיסתו העצמית כשומר החומות ההלכתיות.

הפופולריות של ארגון רבני "צהר" היא דוגמה הממחישה את הצורך במסד שונה, שנוצר עקב החלל שהותיר אחריו חוסר הרלוונטיות של ממסד הרבנות הנוכחי. פרויקט החתונות של הארגון הוקם מתוך הפנמת הנרטיב המערבי, הרואה ערך בשיפור השירות הדתי הניתן לציבור, ומעמיד במרכז את רווחת הפרט. הארגון מציג עצמו כמי שפונה לבני הזוג בגובה העיניים, בגישה מתונה ומאירת פנים, יחד עם תפיסה ממלכתית הפתוחה לכל הזרמים ביהדות. כך למשל מוצג פרויקט הנישואין באתר של הארגון: "לאחר מחשבה הוחלט שמפגש אמיתי בין העולמות, דווקא ברגעים הגדולים של האדם, ביום חתונתו, יוכל לתרום מעט לאיחוי הקרעים ההולכים ונפערים בחברה הישראלית. טקס החתונה מהווה נקודת חיבור בין עולמות, איחוד משפחות. דבר זה מבטא את שאיפותיהם העמוקות ביותר של בני הזוג".

רבני "צהר" אמנם רוצים מאוד להיות חלק מן הממסד הדתי ולקבל הכרה רשמית מהממסד, אך תפיסתם המערבית מזה וחשיבתם הממלכתית מזה הופכות אותם למועמדים מצוינים למתן מענה דתי אלטרנטיבי לצורך הזועק מהשטח. המשבר האחרון שיצרה הרבנות מול רבני "צהר" בעניין פרויקט החתונות, והניסיון לדחוק את רגליהם מרישום הנישואין - מעבר למאבק על השליטה במשאבים ושאלת הכשרות ההלכתית - מייצגים את המחלוקת על הנרטיב: רבני "צהר" מדגישים בפעילותם ממלכתיות ודאגה לציבור כולו מחד גיסא, יחד עם מחויבות לזוגות הנזקקים לשירותיהם מאידך גיסא. אין זה מן הנמנע כי הקרב של הרבנות הראשית

חנה זילברשטיין

בעבר לטובת דיינים מתוך הצבור הדתי-לאומי. נוסף לכך, בחירת הדיינים מטעם הוועדה נשלטת כולה על ידי "פוסקי הדור מהמגזר החרדי", המאשרים בעצמם כל דין נבחר, וההליך זוכה לשיתוף פעולה מצד כל חברי הוועדה. זאת ועוד, ההשקפה הממלכתית שהובילה להקמת מוסדות הרבנות התבססה על הפוטנציאל בכינונו של מוסד אשר יפעל

"צהר" והרצון לממסד שונה
בפועל מועצת הרבנות הראשית, לא זו בלבד שהיא אינה מתקנת תקנות חדשות, אלא שהיא גם נמנעת מלעשות שימוש בפתרונות הלכתיים המקובלים מימים ימימה. הדוגמה המובהקת לכך היא אוזלת ידם של בתי הדין הרבניים בטיפול בבעיית מסורבות הגט, והימנעותם מאכיפה גורפת של החוק כלפי סרבני גט. יתר על כן, הדיינים מבכרים שלא לאמץ פתרונות כגון הסכמי

נגד "צהר" שהיינו עדים לו לאחרונה, אינו אחרון המאבקים הצפויים במלחמה שבין המהלכים והשיקולים הסקטוריאליים של שירותי הדת לאלטרנטיבה ממלכתית אמיתית, שכן ב"הפוך על הפוך", מהלך נגדי להליכי המגזריות של הרבנות וכינונו של מוסד אלטרנטיבי דתי עשויים דווקא להחזיר את האחריות הציבורית לשירותי הדת, ולעמעם את הקונפליקט שבין הערכים הדמוקרטיים ובין היהדות - קונפליקט שהתחדד בעקבות מהלכי המגזר של הרבנות.

לבסוף, על הפרק עומדת השאלה העקרונית, שדומה כי לא נשאלה עד עתה בקול רם די הצורך - השאלה הנוגעת לאי תפיסת המציאות נכוחה, ולחוסר האחריות בדבר הלגיטימיות של מוסד המדיר נשים מבין כתליו בעולם מודרני ודמוקרטי, המחויב לשוויון האישה ולכבוד. ככל שפתי הדין נעשים יותר מגזריים, הם פתוחים פחות לפשרות ולהטמעת השינויים בחברה, בעיקר אלה הנוגעים למעמד האישה. הם מרחיקים מעליהם כל התמודדות עם המציאות החדשה או עם שינויי גישה, והקונפליקט שבין המציאות הדמוקרטית של המדינה ובין התנהלותם השמרנית הדתית, מתחדד. יתרה מזו, הם נוהגים כלוחמים בקרב מאסף, כמי שאמורים לשמור על הקיים, ולהדוף את החדשנות והמודרנה.

רק שני דורות אחורה, אנאלפביתיות של נשים בחברה היהודית הייתה עניין נפוץ. נשים לא ידעו קרוא וכתוב, מכיוון שהן לא היו חלק מתחום הידע ולא היה טעם להשקיע בלימודיהן. היהדות מאוד כיבדה נשים ואף הגנה עליהן, אך בתחומי הבית. לנשים לא היה מקום במרחב הציבורי ובוודאי לא בכל הקשור לפסיקת ההלכה ולהתפתחותה. גם היום נשים מודרות מכל הנוגע ליצירת ההלכה, לרבות תחום המעמד האישי הנוגע בחייהן ישירות. גם היום חוקי המעמד האישי הנקבעים בבתי הדין הרבניים מתפתחים מתוך ראייה גברית בלבד. היעדר המבט נשי ביצירת החוק אינו רק עניין של זכויות נשים, אלא נוגע בתוקפה ובמעמדה של ההלכה כחוק מחייב בחברה מודרנית.

המונופול והמחאה החברתית

איבוד היסוד הממלכתי בהתנהלות הרבנות והפיכתה למוסד מגזרי מעוררים במלוא החריפות את השאלה, האם

קיימת עוד הצדקה לקיומה של הרבנות כמוסד שלטוני דתי אחד בעל השקפת עולם נתונה בחברה המורכבת מזרמים כה רבים. ספק אם נחוץ היום מוסד אחד שיספק לכול שירותי דת זהים. התמורות המהירות המתחוללות בתוך הזרמים בחברה הישראלית רק מחזקות שאלה זו. העולם האורתודוקסי הלא-חרדי, אשר כונן את הרבנות, עובר בשנים האחרונות תמורות דרמטיות המשנות את פניו. מחד גיסא גוברת המגמה של הקצנה דתית, של התבדלות וסקטוריאליזם, ומאידך גיסא מתחזקת התפיסה המעמידה את האדם ואת זכויותיו במרכז, את שוויון האישה ואת תפיסת הדת כאופציה תרבותית. בחברות דתיות מסוימות נחלש מעמדה של

בחינה מדוקדקת של

תחום שירותי הדת מגלה

כי "הממלכתיות" של

מוסדות הרבנות הראשית,

גם אם שימשה התשתית

האידאולוגית בעת הקמתה,

אינה מאפיינת אותה כלל

כיום. הרבנות הפכה זה

מכבר למוסד סקטוריאלי,

שהתנתק ממרבית הציבור

ההלכה, והעיסוק בתורה נתפס כפלטפורמה לערכי מוסר ותרבות ולא דווקא לבירור ההלכה.

במגזר החילוני חלו תמורות המעידות על התגברות הביטחון העצמי ביהדות. התחזקה תפיסה מורכבת יותר של היהדות, ועמה הכרה הולכת וגוברת בפלורליזם יהודי גם ביחס להלכה. פריחת התרבות היהודית בשירה ובאמנות ופתיחת ארון הספרים היהודי, תרמו אף הם לחיזוק הזיקה אל היהדות, במנותק מן הממסד הדתי על כל היבטיו. הפער ההולך וגדל בין מה שנתפס כ"יהדות" ובין מייצגי הממסד הדתי בפועל - רבנים מחתנים, אנשי חברה קדישא ודייני בתי הדין - מביאים את הציבור החילוני, בגיבוי נרחב של הציבור המסורתי והדתי,

לדרוש שירותי דת "אחרים".

זאת ועוד, מחאת הקיץ האחרון הפכה את הדרישה לאיכות חיים סבירה ללגיטימית. הרעיון כי המדינה עלולה לפגוע ברווחת החיים של הפרט נעשה בלתי נסבל. כך גם המאבק סביב הדרת הנשים במרחב הציבורי, שהעלה את הלגיטימיות של הדרישה לשוויון נשים בכל התחומים, לרבות תחום המעמד האישי. בפועל, נושא אפליית הנשים בהליך הגירושין ומצבן של מסורבות הגט, הנו אחד הנושאים הבודדים שבשם ההלכה והחוק פוגע באופן מעשי באיכות החיים של הפרט ובזכותו הבסיסית לחיים סבירים של כבוד. הסיטואציה שבה נמנעת מנשים האפשרות לשקם את חייהן במצבי סכסוך משפחתי, להינשא מחדש וללדת ילדים, מנוגדת לזכויות יסוד בסיסיות ולדרישה לאיכות חיים מינימלית.

כל אלו מובילים לשאלות פרקטיות ומהותיות שאינן נוגעות רק לאינטרסים ולהליכים פוליטיים, אלא גם ובעיקר להלכי עומק חברתיים ולעמדות קיומיות: האם לא הגיע הזמן לבחינה מחודשת של ההסדר החוקי הקיים בענייני המעמד האישי? האם ההסדר שלפיו קיים מונופול אורתודוקסי-חרדי בתחום הנישואין והגירושין, אכן משרתת נאמנה את מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית? האם הוא הולם את ערכיה? האם הוא משרתת תכלית ראויה? האם מחיריו אינם גבוהים מדי וחסרי תחליף? האם מונופול זה מבטא את יהדותה של המדינה ומשמר אותה, או מרחיק מהיהדות קבוצות שלמות בציבור? האם זאת הדרך היחידה האפשרית, או שקיימות דרכים חלופיות, שמחירן אינו כה רב?

לצאת מהמלכוד

אני מאמינה כי אכן הגענו היום לפרשת דרכים בתחום יחסי דת. הצורך באלטרנטיבה מתבקש, והקרע כשרה לכך. בתור מי שנוטלת חלק במאבק נגד אפליית הנשים בבתי הדין, הרואה עצמה שייכת לשני העולמות - הדתי מזה והליברלי מזה - אני מרגישה שמוטלת עלינו החובה ללכת לפני המחנה ולקדם אופציה יהודית הלכתית הראויה לנישואין ולגירושין במדינת ישראל. הרחבת גבולות הדיון ההלכתי נדרשת לא

רק בתכנון אלא גם באמצעות מוביליו: לא עוד הובלה רק בידי רבנים, אלא גם נשים, אקדמאים ואנשי הגות חייבים ליטול חלק בדיון, להשמיע קולם ולהוות גורם בעל משקל ביצירת ההלכה והתאמתה לאורחות חיינו. הלכה תקפה חייבת להיווצר תוך דיאלוג עם הסביבה.

אי מתן מענה מתמשך למשבר סרבנות הגט משמיט את הלגיטימיות של מי שאמור להוביל הנהגה בתחום זה - הרבנות הראשית. בפרויקט "חותמים ומתחתנים" אנו קוראות לאנשי ונשות הלכה באשר הם, לא רק להשמיע את קולם, אלא גם לעשות מעשה (אשר לעת עתה הנו פרטי וראשוני) ולהוביל דרך הלכתית אחרת בכניסה וביציאה מן הנישואין. חלופה כזו צריכה לפנות לציבור הרחב

אנו קוראות למחאה ציבורית ולהצבעה ברגליים נגד ההסדר החוקי המחייב כל אזרח יהודי להינשא ולהתגרש באמצעות הממסד הדתי. אנו קוראות לזוגות יהודיים הבאים בברית הנישואין להוסיף ולהינשא בדרך ההלכה, אם זאת תהא בחירתם, אך בנתיב חלופי לנתיב הממסדי

ולהתחייב לצורכי החברה הישראלית כולה, לרבות אלו שעד כה אינם זוכים למענה במסגרת החוק וההלכה. בית הדין שייצג חלופה כזו יהיה ער לשינויים במעמד האישה ולמקומה בחברה דמוקרטית. עליו לאפשר נישואין וגירושין יהודיים ברוח ערכי שוויון וזכויות לפרט, והעיקר - להכיל בתוכו את הפתרונות אשר ימנעו את המלכוד של הנישואין היהודיים.

בפרויקט "חותמים ומתחתנים" אנו מאפשרים לזוגות לקחת אחריות על המשמעויות המשפטיות וההלכתיות של קשר הנישואין, ולהיות שותפים פעילים בעיצוב הבסיס הסכמי-משפטי של הנישואין, באמצעות חתימה על הסכמי

קדם-נישואין. הסכמי קדם-נישואין הם הפתרון ההלכתי המשפטי המקובל ביותר היום להתמודדות עם בעיית סרבנות הגט, בעיקר בדרך של מניעתה מלכתחילה. תחת "הכתובה", שבמידה רבה אינה מספקת מענה אמיתי שלם ורלוונטי והנה חד-צדדית, הסכם קדם-הנישואין אמור לתת ביטוי לרצונם של רוב הזוגות הנישאים, לבנות את חיייהם המשותפים על שוויון וכבוד הדדי, תוך מתן תוקף לתמורות שחלו במעמד האישה ובטיב היחסים בין בני הזוג, ובצירוף הגנה של ממש לנשים. נוסף לכך, אנו מעודדות את הזוגות לחתום על שטר בוררות, המעניק סמכות במסגרת הסכם קדם-הנישואין לגוף בורר אלטרנטיבי - במקרה שיתגלע סכסוך רכושי עתידי בין בני הזוג. בכך יקודמו ערכאות רבניות פרטיות, מתוך אמונה כי בעתיד הן ייקחו על עצמן גם את נושא הגט.

לנוכח אוזלת ידה של הרבנות העכשווית בטיפול בעוול המתמשך שהיא גורמת, ולנוכח חוסר המוסריות שגילתה עד כה בשליטתה על חיינו, הגיעה השעה לנקוט צעד אזרחי תקיף אשר יאלץ את המדינה להתמודד פנים אל פנים עם סוגיה קשה זו.

אנו קוראות למחאה ציבורית ולהצבעה ברגליים נגד ההסדר החוקי המחייב כל אזרח יהודי להינשא ולהתגרש באמצעות הממסד הדתי. אנו קוראות לזוגות יהודיים הבאים בברית הנישואין להוסיף להינשא בדרך ההלכה, אם זאת תהא בחירתם, אך בנתיב חלופי לנתיב הממסדי; נתיב שבו יצומצם הפער בין ערכיהם הליברליים לערכיהם המסורתיים. בנתיב זה יתבררו בצורה כנה ואמיתית הגבולות ההלכתיים ויובילו למערכת נישואין שתיעשה שוויונית והדדית יותר, והממסד הרבני לא ייוותר כאדון יחיד על ההליך הטקסי. למדינה אנו קוראות להפריט את שירותי הדת, ולהכיר בערכאות רבניות פרטיות שיופקדו על הטיפול בסוגיית הנישואין והגירושין על כל היבטיה, מתוך מחויבות לערכים של שוויון וכבוד האדם.

שלבי הפעילות הציבורית הנדרשת
פעילותנו בזירה הציבורית תתחלק לשני שלבים:
השלב הראשון מתחיל מלמטה. זהו שלב

המחאה הציבורית. יותר ויותר זוגות יינשאו באופן פרטי, בלי רישום ברבנות, ויקבעו עובדה בשטח. לצורך זה אנו מעמידות לרשות הזוגות אנשי מקצוע שיסייעו להם ללא תשלום לבחור את הסכם קדם-הנישואין המתאים להם, ויערכו אותו יחד איתם. כמו כן אנו ממליצות להוסיף להסכם שטר בוררות המפנה את הצדדים בעת הצורך - בכל מחלוקת שתתעורר בנושאי הרכוש - לבית דין אזרחי ולא לרבנות. אנו ממליצות גם להוסיף הסכמי ממון. בעת החתימה על הסכם קדם-הנישואין אנו מאפשרות לבני הזוג לבחור את הצדדים בעת הצורך - בכל מחלוקת שתתעורר בנושאי הרכוש - לבית דין אזרחי ולא לרבנות. אנו ממליצות גם להוסיף הסכמי ממון. בעת החתימה על הסכם קדם-הנישואין אנו מאפשרות לבני הזוג לבחור את הסמכות האלטרנטיבית שבפניה הם רוצים להישפט.

השלב השני הוא מלמעלה, ברמת החקיקה: אנו חותרות להכרת המדינה בבתי הדין האזרחיים - אם באמצעות בג"ץ, שישווה את מעמדם לבתי הדין הפרטיים של המגזר החרדי, ואם באמצעות חקיקה מובנית המכירה בבתי דין אזרחיים לכתחילה.

כמי שצמחה במוסדות הציונות הדתית וחונכה על ברכי אתוס "אחדות עם ישראל", אני מכירה בחשש של הליכה נגד הממסד הדתי, ובעיקר נגד הסמל שהוא עשוי להיות. הקמת בתי דין אלטרנטיביים עשויה להתפרש כתופעה מדאיגה של פוסט-ציונות ואובדן דרך; שילוב בין אינטרסים של חילוניות שאיבדה את דרכה ובין יהדות חרדית שאין לה עניין במוסדות המדינה, כמו גם כסמן של התפוררות האידיאל השברירי של כינון מדינה יהודית ודמוקרטית.

לפיכך אכן יש מקום לשאול ביושר, האם שימורו של מוסד דתי אחד - אפילו על בסיס פשרות והבנות בין הזרמים והפגמים השונים - אכן נותן מענה אמיתי לחברה הישראלית על שלל גוניה.

בעיניי גם בתחום המעמד האישי צמיחתן של האלטרנטיבות אינה בהכרח פרור המרקם האחדותי. לעתים דווקא שימורה של מעטפת מאחדת כביכול, שאינה מזוהה עם שום גוון חברתי, ושוררת באמצעות שלטון החוק בלבד, היא שעלולה לפגום באחדות החברתית ולחתור תחתיה. השינויים, המגמות והלכי הרוח חייבים לבוא לידי ביטוי ציבורי, מתוך שיח זהויות לגיטימי, אשר בעיניי, רק הוא עשוי לשמר את הדבר הגדול יותר: המשכיותו של עם ישראל במדינתו העצמאית.

שירותי הדת בישראל -

יש פיתרון!

אנו מציעים להפוך את הממסד הדתי, הנתפס כמסואב ומנוכר, למוביל מהפיכת הדמוקרטיה ההשתתפותית בישראל.

עקרונות היסוד של הבנייה מחדש:

- מוקד הסמכות והאחריות לשירותי הדת בישראל יועבר מהממסד הפוליטי אל האזרחים והקהילות.
- כל אדם בישראל יוכל להירשם לקהילה כרצונו.
- תקציב שירותי הדת יועבר לקהילות, בהתאם למספר חבריהן.
- כל קהילה תנהל את תקציבה בהתאם לדעותיה ואמונותיה.
- שירותי דת אזרחיים, כמקוואות ועירובין יופעלו בידי ועד הקהילות באזור.
- נושאים הלכתיים המחייבים מעין 'תו תקן' כגור, נישואין וכשרות, יופעלו בידי 'אגד קהילות'. המדינה תעניק זיכיונות למספר מסוים (3-7) של 'אגדי קהילות' ארצי (הגדולים ביותר).
- התושבים יוכלו להשתמש באגד אשר יבחרו.

יתרונות הבנייה מחדש:

- את מקומו של המונופול הקיים היום תחליף 'קנאת סופרים' אשר תתרום להתחדשות ורלבנטיות של בתי-הכנסת להמוני בית ישראל.
- כל קהילה תהיה חופשית לפעול כרצונה, ותוכל לבחור ברב המתאים לאופייה.
- כל אדם בישראל יוכל לכתוב את 'האות שלו בתורה'.

בתי דין

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו

גיור

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו

קהילות

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו

קבורה

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו

כשרות

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו

רבנות

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו

מקוואות

לוקחים
אחריות

כי היהדות של כולנו